

Wkład Polskiej Akademii Nauk w rozwój nauk leśnych

Andrzej Grzywacz

X sesja Zimowej Szkoły Leśnej IBL
Sękocin Stary, 13-15 marca 2018

Polska Akademia Nauk (PAN) została powołana w 1951 r. Aktualnie funkcjonuje na podstawie Ustawy o PAN z dnia 30 kwietnia 2010 r. (wielokrotnie nowelizowana, tekst jednolity z 2016 r.), która stanowi, że Akademia jest państwową instytucją naukową, działającą przez wyłonioną w drodze wyborów korporację uczonych oraz placówki naukowe.

PAN ma służyć rozwojowi nauki, jej promocji, integracji i upowszechnianiu oraz przyczyniać się do rozwoju edukacji i wzbogacania kultury narodowej.

Zadania PAN wykonywane są przez jej organy – Zgromadzenie Ogólne Akademii, Prezydium i prezesów; struktury korporacyjne – członkowie (ok. 300 - 350 osób), Akademia Młodych Uczonych, Oddziały Terenowe (8), Komitety Naukowe (78 + 9 komitetów problemowych przy Prezydium PAN); placówki naukowe (68 instytutów + 16 pomocniczych placówek naukowych).

W skład Akademii wchodzi inne jednostki organizacyjne (zakłady doświadczalne, domy pracy twórczej, ośrodki konferencyjne, jednostki gospodarcze oraz 6 stacji zagranicznych (Berlin, Kijów, Moskwa, Paryż, Rzym i Wiedeń) i Biuro Promocji Nauki PolSCA w Brukseli

Zmiany Struktury Wydziałowej PAN

Komitet Nauk Rolniczych w Wydziale II Nauk Biologicznych (1954-56)

Wydział V Nauk Rolniczych i Leśnych (1957-1996)

Wydział V Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych (1997-2010)

Wydział II Nauk Biologicznych i Rolniczych (2011-

Przedstawiciele nauk leśnych (leśnictwo), którzy byli członkami Polskiej Akademii Nauk

1. Jerzy Grochowski (1899-1980), dendrometria, od 1954
2. Marian Nunberg (1896-1986), entomologia i ochrona lasu, od 1958
3. Leon Mroczkiewicz (1900-1970), hodowla lasu, od 1967
4. Karol Mańka (1915-2003), fitopatologia leśna, od 1969
5. Wiesław Grochowski (1911-1994), uboczne użytkowanie lasu, od 1971
6. Eugeniusz Bernadzki (1930-2016), hodowla lasu, od 1983
7. Andrzej Szujecki (1929-2017), entomologia i ekologia, od 1989

Przedstawiciele nauk leśnych (drzewnictwo), którzy byli członkami Polskiej Akademii Nauk

1. Stanisław Prosiński (1912-1975), chemiczna technologia drewna, od 1971
2. Ryszard Babicki (1927-2010), chemiczna technologia drewna, od 1983
3. Jerzy Ważny (1927-2010), ochrona i konserwacja drewna i budowli, od 1991

Członkowie Polskiej Akademii Nauk (aktualnie)

1. Andrzej Grzywacz, fitopatologia leśna i mykologia leśna, od 1998, czł. rzecz.
2. Jacek Oleksyn, ekofizjologia roślin drzewiastych, od 2007, czł. koresp.
3. Małgorzata Mańka, fitopatologia leśna, od 2007, czł. koresp.

Zagraniczni członkowie Polskiej Akademii Nauk, reprezentujący nauki leśne

1. Walter Liese, biologia lasu, Universität Hamburg, Niemcy
2. Gerhard Oesten, zarządzanie lasu i ekonomika leśnictwa, Albert-Ludwigs Universität, Freiburg, Niemcy

W skład komitetów naukowych wchodzi z wyboru reprezentanci danej dyscypliny, spośród osób mających tytuł profesora lub stopień doktora habilitowanego, a także specjaliści – praktycy z zakresu życia społeczno-gospodarczego. W latach 1952-98 kadencje komitetów były 3-letnie, od 1999 r. kadencje są 4-letnie. Obecnie 21 kadencja obejmuje lata 2015-2018.

Komitet Nauk Leśnych i Technologii Drewna PAN grupuje wybranych pracowników reprezentujących nauki leśne (leśnictwo i drzewnictwo).

Do zadań komitetów należy organizowanie dyskusji i konferencji naukowych w celu rozwiązywania najistotniejszych problemów danej dyscypliny naukowej, współdziałanie w upowszechnianiu wyników badań oraz we wprowadzeniu ich do praktyki gospodarczej i społecznej, współpraca z zagranicznymi organizacjami i ośrodkami naukowymi, dokonywanie ocen stanu i potrzeb reprezentowanej dyscypliny oraz instytucji i placówek naukowych, przygotowywanie ekspertyz i opracowań naukowych. Do zadań komitetów należy ponadto: współpraca ze specjalistycznymi towarzystwami naukowymi, przedstawianie sprawozdań Wydziałowi z działalności oraz 13 innych, szczegółowych zadań, wymienionych w uchwale Zgromadzenia Ogólnego PAN.

Przewodniczący Komitetu Nauk Leśnych PAN

J. Grochowski (1956-57), L. Mroczkiewicz (1957-59), M. Nunberg (1960-65)
W. Grochowski (1966-74), Z. Obmiński (1975-76), W. Grochowski (1977-1980)
E. Bernadzki (1981-83), W. Grochowski (1984-86), E. Bernadzki (1987-95),
A. Grzywacz (1996-98), P. Paschalis (1999-2006), Z. Sierota (2007-2010).

Przewodniczący Komitetu Nauk Leśnych i Technologii Drewna PAN

T. Zawła-Niedźwiecki (2011-2018)

Sekretarze naukowi Komitetu Nauk Leśnych PAN

B. Szymkiewicz (1957-59), W. Koehler (1960-62), T. Trampler (1963-71)
E. Bernadzki (1972-73), A. Zdanowski (1973-74), E. Bernadzki (1975-80)
A. Grzywacz (1981-86), P. Paschalis (1987-89), T. Karlikowski (1990-95), Z.
Sierota (1996-2006), S. Zając (2007-2010)

Sekretarze Naukowi Komitetu Nauk Leśnych i Technologii Drewna PAN

S. Zając (2011-2012), I. Skrzecz (2013-2014), P. Kozakiewicz (2015-2018)

Nie sposób z całego okresu 66 lat działalności KNL PAN, czy chociażby z ostatniego 10-lecia, wymienić jego dokonania, można tylko przedstawić pewne grupy zainteresowań:

- Organizacja krajowych i międzynarodowych sympozjów oraz sesji problemowych,
- Prowadzenie szkół naukowych dla młodych pracowników,
- Finansowanie czasopism naukowych (np. Sylwana, tylko do 1992 r.)
- Finansowanie badań pilotażowych, wyprzedzających (tylko do 1997 r., gdy powstał Komitet Badań Naukowych),

- Wykonywanie ekspertyz i opracowań dla najwyższych władz państwa i resortów: nauki, leśnictwa, ochrony środowiska,
- Opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń,
- Oceny okresowe stanu nauk leśnych (kadr, dokonań instytutów i placówek, niezależnie od przynależności resortowej),
- Wytyczanie nowych kierunków badań leśnych i z zakresu ochrony leśnej przyrody
- Wykazywanie zagrożeń dla rozwoju nauk leśnych

- Współpraca z towarzystwami naukowymi (PTL, SITLiD),
- Opiniowanie list rankingowych czasopism naukowych,
- Dofinansowywanie zagranicznych wyjazdów naukowych,
- Wydawanie czasopism (Folia Forestalia Polonica, aktualnie wspólnie z IBL),
- Opiniowanie programów studiów leśnych,
- Pełnienie funkcji Komitetu Narodowego ds. Współpracy z IUFRO,

- Zebrania organizacyjne komitetu z wykładami o najciekawszych dokonaniach nauk leśnych,
- Opiniowanie wniosków o nagrody naukowe Akademii, odznaczenia i wyróżnienia,
- Opiniowanie kandydatów na członków PAN,
- Organizacja konkursów na najlepsze prace doktorskie z zakresu nauk leśnych oraz wyróżniającą się pracą naukową w danym roku,
- Działania integracyjne w środowisku naukowym z różnych placówek i regionów kraju

Warto przypomnieć, że w 1951 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wstrzymało rekrutację na Wydział Leśny UJ. W 1953 Wydział (nauczyciele akademicy i starsze lata studiów) zostali przeniesieni do utworzonej wówczas Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, by w ciągu roku ulec całkowitej likwidacji. Znaczącą rolę w powołaniu ZBL PAN odegrało Polskie Towarzystwo Leśne (uchwały kolejnych Zjazdów Delegatów i petycje do najwyższych władz państwa).

W latach 1956-1963 funkcjonował, w Krakowie Zakład Badań Leśnych PAN. Celem powołania tej placówki było stworzenie miejsc pracy dla naukowców po zlikwidowaniu ze względów politycznych Wydziału Leśnego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz utworzenie ośrodka koordynacji i organizacji badań związanych z góorskimi ekosystemami leśnymi.

Kierownikiem Zakładu Badań Leśnych był Tadeusz Gieruszyński. Zakład składał się z 8 pracowni: Ekologia Lasu (S. Myczkowski), Przyrodniczych Podstaw Hodowli Lasu (E. Chodzicki), Szczegółowej Hodowli Lasu (J. Fabijanowski), Dendrometrii (T. Gieruszyński), Ochrony Lasu (M. Nunberg), Gospodarki Wodnej w Leśnictwie (T. Klus), Badania Fizycznych i Mechanicznych Właściwości Drewna (F. Krzysik), Dokumentacji Naukowej w Leśnictwie (L. Roszkowski).

Planowano utworzenie dalszych Pracowni: Urządzania Lasu, Genetyki i Selekcji Drzew Leśnych, Gleboznawstwa, Bioklimatologii Leśnej, Badania Struktury Drewna. Niestety, likwidacja Zakładu w 1963 r. uniemożliwiła realizację tych planów.

W 1963 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego powzięło decyzję o ponownym utworzeniu Wydziału Leśnego w Wyższej Szkole Rolniczej, później Akademii Rolniczej, obecnie jest to Wydział Leśny Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie. W związku z tym prezydium PAN w 1963 r. przekształciło Zakład Badań Leśnych w Zakład Gospodarki Górskiej PAN, który przejął sprzęt, aparaturę i urządzenia oraz księgozbiór. Część kadr naukowych ZBL rozpoczęła pracę na ponownie otwartym Wydziale Leśnym, część kontynuowała pracę w Zakładzie Ochrony Przyrody PAN i innych placówek naukowych w Krakowie.

Z całą pewnością należy stwierdzić, że istnienie ZBL PAN złagodziło skutki przerwy w funkcjonowaniu Wydziału Leśnego w Krakowie oraz istotnie wzbogaciło wiedzę naukową leśnictwa i drzewnictwa.

Władze PAN miały plany utworzenia leśnej placówki naukowej w ramach Akademii, włączono w 1981 r. do Zakładu Biologii Rolniczej PAN, Zakład Podstawowych Problemów Leśnictwa i Drzewnictwa PAN. Placówka ta od 1989 r. nosiła nazwę Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnictwa PAN, a od 2009 r. funkcjonuje jako Instytut Środowiska Rolnego i Leśnego PAN w Poznaniu (ze Stacją Badawczą w Turwii). Mimo planów i chęci, głównie z powodu braków lokalowych i środków finansowych, nie doszło do takiego rozwoju tej placówki, aby nauki leśne były reprezentowane tam w sposób zadowalający.

Nauki leśne nie są obecnie samodzielnie reprezentowane w ramach sieci placówek naukowych Polskiej Akademii Nauk.

Badania na rzecz nauk leśnych, czy też wspólne badania z leśnymi placówkami naukowymi prowadzą niektóre Instytuty PAN należą do nich głównie: Instytut Historii Nauki w Warszawie, Centrum Badań Ekologicznych w Łodzi, Zakład Ornitologii w Gdańsku, Instytut Dendrologii w Kórniku, Instytut Ochrony Przyrody w Krakowie, Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt w Krakowie, Instytut Badania Ssaków w Białowieży,

Muzeum i Instytut Zoologii w Warszawie, Instytut Parazytologii w Warszawie, Instytut Botaniki w Krakowie, Instytut Chemii Organicznej w Warszawie, Instytut Genetyki Roślin w Poznaniu, Instytut Fizjologii Roślin w Krakowie, Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska w Zabrze, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Instytut Środowiska Rolniczego i Leśnego w Poznaniu,

We wszystkich placówkach naukowych PAN pracuje 8,5 tys. osób w tym ponad 4 tys. pracowników naukowych.

Komitet NLiTD PAN powinien starać się być niezależnym, zbiorowym ekspertem, gdzie wiedza i doświadczenie najlepszych specjalistów może służyć wszystkim instytucjom i organizacjom, powinien współtworzyć zasady polityki naukowej oraz polityki ekologicznej i leśnej państwa i opiniować projekty aktów prawnych dotyczących szeroko rozumianego leśnictwa, drzewnictwa i ochrony przyrody w lasach oraz organizacji badań naukowych.